

مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز
دوره بیست و دوم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۸۴ (پیاپی ۴۵)
(ویژه‌نامه علوم تربیتی)

مطالعه انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه استان فارس و عوامل همبسته با آن *

محمود بحرانی*
دانشگاه شیراز

چکیده

این تحقیق، با هدف بررسی انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه و عوامل همبسته با آن، به اجرا درآمده است. نمونه مورد مطالعه، ۲۴۶۲ دانش‌آموز دختر و پسر پایه‌های دوم و سوم متوسطه می‌باشند و از شیراز و ۵ شهرستان دیگر استان فارس، انتخاب شده‌اند. ابزار سنجش انگیزش تحصیلی، برگردان فارسی "مقیاس انگیزش تحصیلی" (AMS) است و از روایی و پایایی لازم، برای سنجش انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان ایرانی برخوردار می‌باشد. این مقیاس، سه بعد از انگیزش درونی، انگیزش بیرونی و بی‌انگیزشی را می‌سنجد.

نتایج حاصل از این تحقیق، نشان دهنده آن است که دانش‌آموزان ایرانی، از انگیزش تحصیلی بالاتر از متوسط برخوردارند و مشوق‌های درونی و بیرونی، سهم یکسانی در انگیزش تحصیلی، آنان دارند. نتایج تحلیل رگرسیون انگیزش تحصیلی، روی پاره‌ای متغیرهای مستقل فرضی نشان داد که "دورنمای رشته تحصیلی از دید دانش‌آموزان"، "جنسیت"، "معدل نمرات درسی" و "میانگین تحصیلات پدر و مادر"، از جمله مهمترین عوامل پیش‌بینی کننده انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه به حساب می‌آیند و در مجموع، بیش از ۲۰٪ واریانس انگیزش تحصیلی را تبیین می‌کنند.

واژه‌های کلیدی: ۱. انگیزش تحصیلی ۲. مقیاس AMS ۳. انگیزش درونی ۴. انگیزش بیرونی ۵. دانش‌آموزان متوسطه

۱. مقدمه

از دید روان‌شناسان و همچنین معلمان، انگیزش، یکی از مفاهیم کلیدی است و برای توضیح سطوح مختلف عملکرد به کار می‌رود. این مفهوم، تفاوت میزان تلاش برای انسجام تکالیف درسی را بازگو می‌کند (انتویستل: ۱۹۸۸). وقتی در نظام آموزشی، مشکلاتی همچون افت تحصیلی رخ می‌دهد، از انگیزه یادگیرنده، به‌عنوان یکی از علل مهم آن یاد می‌شود. در نظریه‌های آموزشی، انگیزه هم یک مفهوم اساسی به شمار می‌رود (بال: ۱۹۷۷). در کاربردهای آموزشی انگیزش، به تعبیرهای مختلفی از قبیل انگیزش دانش‌آموز، انگیزش یادگیری و انگیزش تحصیلی بر می‌خوریم که با وجود نزدیکی این مفاهیم به یکدیگر، برخی کوشیده‌اند آنها را از هم متمایز کنند و منبع آن را گاهی درونی و گاهی بیرونی می‌دانند.

انگیزش دانش‌آموز به‌طور طبیعی باید با علاقه او به مشارکت در فرآیند یادگیری سروکار داشته باشد، ولی به دلایل و اهداف زمینه‌ساز این درگیری یا عدم درگیر شدن با فعالیت‌های آموزشی هم توجه دارد. هر چند ممکن است، دانش‌آموزان به‌طور یکسان، برای انجام یک تکلیف برانگیخته باشند؛ اما منبع انگیزش می‌تواند متفاوت باشد.

* این تحقیق با اعتبار شورای تحقیقات دانشگاه شیراز اجرا شده است.

* عضو هیأت علمی مرکز جمعیت‌شناسی دانشگاه شیراز

دانش‌آموزی که از درون برانگیخته شده و فعالیتی را قبول می‌کند "برای خود آن فعالیت، و یا برای لذت ناشی از آن، یادگیری ناشی از آن و یا احساس کمال‌گرایی حاصل از آن. دانش‌آموزی که از بیرون برانگیخته شده، برای این کار می‌کند که پاداشی کسب کند یا از تنبیهات خارج از خود فعالیت دوری گزیند؛ مانند نمرات، برچسب‌ها و تأیید معلم" (لیپر^۱: ۱۹۸۸؛ به نقل از اسپالدینگ، ترجمه یعقوبی و خوش‌خلق: ۱۳۷۷).

انگیزش یادگیری، با انگیزش دانش‌آموز اندکی تفاوت دارد. مارشال (۱۹۸۷) انگیزش یادگیری را چنین تعریف می‌کند: "معنادار بودن، ارزشمندی و منافع کارهای آموزشی برای یادگیرنده بدون توجه به دارا بودن یا نبودن علاقه درونی. ایمز (۱۹۹۰) معتقد است، انگیزش یادگیری با درگیری طولانی مدت و کیفی با یادگیری و تعهد نسبت به فرآیند یادگیری مشخص می‌شود. طبق نظر بروفی (۱۹۸۷) انگیزش یادگیری، یک شایستگی است که از طریق تجارب عمومی آموخته می‌شود؛ اما بیشتر توسط مدل‌سازی، تبادل انتظارات و آموزش مستقیم یا اجتماعی شدن از سوی افراد مهم (به‌خصوص والدین و معلمین) برانگیخته می‌شود.

اسپالدینگ^۲ (۱۹۹۲، ترجمه یعقوبی و خوش‌خلق: ۱۳۷۷) انگیزش را کلید یادگیری دانش‌آموزان می‌داند. مک‌لند^۳ (۱۹۸۹، به نقل از منطری توکلی: ۱۳۷۵) نیز که از پیشنهادان تحقیق در زمینه انگیزش پیشرفت می‌باشد، بر این باور است که آینده هر جامعه‌ای، وابسته به سطح انگیزش پیشرفت فعلی دانش‌آموزان آن جامعه است. نظر به اهمیت انگیزش در پیشرفت جوامع، این متغیر همواره توجه محققان را به خود جلب کرده است در زمینه انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان. تاکنون مطالعات پراکنده‌ای در کشور صورت گرفته و نقطه نظرانی بیان شده است. اما هنوز اطلاعات ما دربارهٔ چگونگی انگیزش تحصیلی و عوامل مؤثر بر آن ناچیز است، انگیزش تحصیلی یک مفهوم پیچیده است و به علل و عوامل گوناگونی وابسته است، در این تحقیق، بعد آموزشی انگیزش با عنوان انگیزش تحصیلی مورد مطالعه قرار گرفته است.

۲. پیشینه تحقیق

انگیزش تحصیلی در این تحقیق، بر مبنای نظریه "خود تعینی"^۴ تعریف می‌شود که توسط دسی، اسکوارتز و ریان (۱۹۸۵) ارائه شده است. در نظام طبقه‌بندی دسی و همکاران (دسی و ریان: ۱۹۸۵) افراد، در سه نوع جهت‌گیری انگیزشی قرار می‌گیرند: افراد با جهت‌گیری انگیزش بیرونی، افراد با جهت‌گیری انگیزش درونی و افراد بدون انگیزه. بر اساس نظریه دسی و همکاران او، افراد زمانی دارای انگیزش درونی هستند که در خود ادراک شایستگی و (خود-تعیینی) کنند. رفتار افرادی که دارای انگیزش درونی هستند، از درون نظم پیدا می‌کند؛ یعنی آنان اجازه نمی‌دهند دیگران یا عوامل بیرونی بر عملکردشان تأثیر گذارند. برای مثال، فردی با انگیزش درونی زمانی به خواندن یک رمان می‌پردازد که از مطالعه آن احساس لذت کند. خواندن رمان به خاطر کسب رضایت دیگران یا ترس از عواقب نخواندن آن (برای مثال گرفتن نمره بد، در امتحان) صورت نمی‌گیرد.

افرادی که دارای انگیزش درونی هستند، برای خود اهدافی تعیین می‌کنند و در جهت رسیدن بدان می‌کوشند در واقع اگر آنان احساس کنند که در انجام فعالیت‌های مورد علاقه خود، در فشار هستند؛ سطح (خود-تعیینی) ادراک شده؛ بنابراین، سطح انگیزش یا علاقه درونی آنها کاهش می‌یابد. در مقابل افراد با انگیزش بیرونی خود را شایسته یا (خود-تعیین) قلمداد نمی‌کنند. رفتار آنها از بیرون دیکته می‌شود. یعنی عوامل بیرونی و افراد دیگر نقش تعیین‌کننده‌ای در ایجاد رفتار و تصمیم‌گیری‌های آنان ایفا می‌کنند. این افراد، به وقایع خارجی و افراد دیگر توجه بیشتری دارند تا به رضایت شخصی و احساس لذت خود. بنابراین، افراد با جهت‌گیری انگیزش بیرونی به‌جای تمرکز بر تکلیف و احساس رضایت، از انجام خوب آن در انتظار نوعی پاداش یا تنبیه اجتماعی در مقابل انجام یا عدم انجام تکلیف هستند. سرانجام افراد بدون انگیزه، مانند افرادی که دارای انگیزش بیرونی هستند خود را شایسته و (خود-تعیین) نمی‌دانند. این افراد، در مقایسه با همسالان خود که دارای انگیزش بیرونی هستند، بعد از مدتها تلاش برای انجام تکالیف و صرف انرژی و وقت، آن را رها کرده‌اند. ادراک شایستگی و کنترل در آنان، چنان پایین است که در موقعیت‌ها احساس درماندگی می‌کنند. کوشش برای این افراد یک عمل بی‌فایده است، آنان موفقیت‌ها و شکست‌های

خود را نتیجه عوامل بیرونی و کنترل ناپذیر می‌دانند.

نظریه (خود - تعیینی) معتقد است که باید برای افراد، جهت تصمیم‌گیری درباره نحوه رفتار و تفکر فرصت داد تا پیش‌درآمدی بر کنترل ادراک شده باشد. تحقیقات انجام شده در این زمینه، حاکی از آن است که پاداش‌های بیرونی، به نوعی کنترل فرد از ادراک (خود - تعیینی) را کاهش می‌دهد. همچنین روش‌های مدیریتی و آموزشی رایج، طوری است که بزرگسالان به حفظ کنترل دانش‌آموزان می‌پردازند و باعث کاهش انگیزش درونی برای فعالیت‌های تحصیلی می‌شود. وقتی نقش ارزیابی معلم بر نقش اطلاع‌رسانی او پیشی گیرد یا وقتی برای انجام تکالیف مرزهای انعطاف‌ناپذیری قرار دهد، نتایج احتمالی آن کاهش سطح کنترل ادراک شده یا (خود-تعیینی) است. در مقابل، وقتی دانش‌آموزان با معلمی که دارای جهت‌گیری خود مختاری است، به فعالیت بپردازند؛ به انتخاب تکالیف، تعقیب علایق خود و حل مسائل تشویق می‌شوند و ادراک (خود-تعیینی) و انگیزش درونی در آنها افزایش خواهد یافت. تحقیقات نشان داده است که جهت‌گیری (خود - تعیینی) در مقایسه با جهت‌گیری کنترل‌کننده، باعث تقویت بیشتر سطح انگیزش درونی و تحکیم باورهای مربوط به شایستگی ذهنی و افزایش میزان عزت نفس می‌شود (دسی، اسکوارتز، شین‌من، وریان: ۱۹۸۱).

مطالعات به‌عمل آمده در زمینه انگیزش تحصیلی در ایران، اغلب به بررسی رابطه این متغیر با پیشرفت تحصیلی پرداخته‌اند (قاسمی پیر بلوطی: ۱۳۷۴. منظری توکلی: ۱۳۷۵. قاجارگر: ۱۳۷۳. باقری: ۱۳۷۱. شیخی فینی: ۱۳۷۲). برخی نیز به ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان توجه کرده‌اند (اطهری راد، ۱۳۷۱، نریمانی، ۱۳۷۱). اما توصیفی از وضعیت موجود انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان و بررسی علل و عوامل پیش‌بینی‌کننده آن در این پژوهش، مد نظر قرار گرفته که تاکنون کمتر بدان توجه شده است. این اهداف در پرسش‌های تحقیقاتی زیر خلاصه می‌شود:

۳. پرسش‌های تحقیق

۱. میانگین نمره دانش‌آموزان متوسطه در قیاس انگیزش تحصیلی (AMS) چگونه است؟
۲. آیا در یک مقایسه عرضی تفاوت معناداری، بین نمره انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم متوسطه وجود دارد که بتوان آن‌را، به حساب تغییرات انگیزشی در گذر زمان گذاشت؟
۳. متغیرهای جنسیت، شاخص‌های (اجتماعی - اقتصادی)، دورنمای رشته تحصیلی، جو عمومی مدرسه و معدل نمرات درسی تا چه حد میزان انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کنند و قدرت پیش‌بینی‌کنندگی کدامیک بیشتر است؟

۴. روش تحقیق

۴.۱. روش نمونه‌گیری

جامعه‌آماری این تحقیق را، دانش‌آموزان متوسطه استان فارس تشکیل داده‌اند. حجم نمونه از ابتدا با توجه به جدول پیشنهادی لین (۱۹۷۸) ۲۳۵۰ نفر برآورد گردید که حدود یک درصد از کل جامعه آماری تحقیق را شامل می‌شد. در عمل، جامعه ۲۴۶۲ نفری مورد مطالعه قرار گرفتند. نمونه‌گیری به شیوه چند مرحله‌ای صورت گرفته است. بدین ترتیب که ابتدا شهر شیراز و پنج شهرستان دیگر، به‌طور تصادفی از بین فهرست شهرستان‌های استان فارس انتخاب شدند و انتخاب شهر شیراز به‌عنوان مرکز استان به دلیل اهمیت آن عمدی بوده است. سپس در هر شهرستان و در هر یک از نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شیراز، یک دبیرستان دخترانه و یک دبیرستان پسرانه، و همچنین یک مدرسه فنی حرفه‌ای و یک مدرسه کارودانش دخترانه و پسرانه به‌طور تصادفی برگزیده شدند. آنگاه از هر مدرسه (فنی- حرفه‌ای) و کارودانش، یک کلاس دوم و یک کلاس سوم و از هر دبیرستان یک کلاس دوم و یک کلاس سوم از هر رشته (ریاضی، تجربی و انسانی) انتخاب و سپس به تناسب سهم شهرستان از نمونه مورد نظر بین ۱۰ تا ۲۰ نفر از هر کلاس (خوشه) مورد مطالعه قرار گرفتند. از این طریق سعی شده است سهم نسبی دو جنس، ۵ رشته تحصیلی، دو

پایه تحصیلی و ۶ شهرستان در نمونه مورد مطالعه به نسبت سهم واقعی آنها در جمعیت هدف باشد تا نمونه تا حد ممکن معرف جامعه آماری خود باشد.

۴.۲. روش جمع‌آوری اطلاعات و ابزار تحقیق

جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز در این تحقیق، از طریق پرسشنامه بود که توسط آزمودنی‌ها تکمیل می‌گردید. این پرسشنامه، افزون بر ویژگی‌های فردی آزمودنی‌ها، شامل سه مقیاس "جو مدرسه"، "دورنمای رشته تحصیلی" و "انگیزش تحصیلی" بود. دو مقیاس اول، کوتاه و محقق ساخته بود و برای اندازه‌گیری متغیرهای مستقل بکار گرفته شده‌اند. ارزیابی دانش‌آموزان از وضعیت آینده شغلی و تحصیلی رشته‌ای که در آن تحصیل می‌کنند، معرف دورنمای رشته تحصیلی است و طی یک مقیاس ۵ ماده‌ای با طیفی از گزینه‌های ۵ گانه، از خیلی خوب تا خیلی بد، مورد سنجش قرار گرفت. همچنین جو عمومی یا فضای مدرسه نیز طی یک مقیاس ۴ ماده‌ای در مورد ارزیابی دانش‌آموزان از مدیریت مدرسه، معلمین و همکلاسان خود با طیفی از گزینه‌های ۵ گانه از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف مورد سنجش قرار گرفت. میزان پایایی مقیاس دورنمای رشته تحصیلی، به روش محاسبه ضریب آلفای کرونباخ $0/76$ ، بدست آمد و پایایی بازآزمایی آن، به فاصله دو هفته معادل $0/74$ بوده است. این ضرایب، برای مقیاس جو عمومی مدرسه به ترتیب $0/50$ و $0/41$ بدست آمد. مقیاس انگیزش تحصیلی، ترجمه نمونه انگلیسی مقیاس انگیزش تحصیلی (AMS)^۵ می‌باشد که ابتدا در فرانسه با عنوان EME^۶ طراحی شده است. این مقیاس، بر مبنای نظریه (خود - تعیین‌کنندگی) ساخته شده و دارای ۲۸ پرسش هفت گزینه‌ای است که سه بعد انگیزش درونی، انگیزش بیرونی و بی‌انگیزشی را می‌سنجد. بررسی‌های به‌عمل آمده، توسط رابرت والرند و همکارانش، نشان می‌دهد که روایی و پایایی نمونه انگلیسی مقیاس انگیزش تحصیلی AMS، بر روی دانش‌آموزان دبیرستانی و نیز دانشجویان کانادایی، مورد تأیید قرار گرفته است. در تحقیق حاضر، ضمن تأیید اولیه روایی صوری پرسشنامه انگیزش تحصیلی از سوی جمعی از اعضای هیأت علمی دانشکده علوم تربیتی دانشگاه شیراز، پایایی آن نیز به روش بازآزمایی و محاسبه آلفای کرونباخ بررسی شد. در بازآزمایی به فاصله دو هفته ضریب $0/73$ بدست آمد. همچنین ضریب آلفای محاسبه شده برای کل پرسشنامه ۲۸ پرسش معادل $0/88$ بوده است. افزون بر این، تحلیل، عوامل مقیاس انگیزش تحصیلی، توانست ابعاد سه گانه "انگیزش درونی"، "انگیزش بیرونی" و "بی‌انگیزش" را، با ارزش ویژه^۷ بالاتر از یک نمودار سازد. بدین ترتیب روایی و پایایی آن مورد تأیید قرار گرفت.

۵. یافته‌ها

۵.۱. چگونگی انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه

نمودار شماره یک، میانگین نمره دانش‌آموزان متوسطه را، در هریک از ۲۸ پرسش مقیاس انگیزش تحصیلی نشان می‌دهد. در این نمودار، پرسش‌ها، روی محور افقی و نمره آزمودنی‌ها، روی محور عمودی نشان داده شده است. طبق مقیاس نمره‌گذاری پرسشنامه که یک مقیاس ۷ درجه‌ای می‌باشد، گزینه ۱ معرف آن است که عبارت (پرسش) مربوطه اصلاً با دلیل دانش‌آموز برای مدرسه رفتن مطابقت ندارد. گزینه‌های ۲ الی ۶، مطابقت کم تا زیاد و گزینه ۷ مطابقت کامل با نظر دانش‌آموز را نشان می‌دهد. بدین ترتیب، گزینه یا نمره ۴ حد متوسط است که در نمودار با خط‌چین مشخص شده است. چنانکه در این نمودار ملاحظه می‌شود، نمره دانش‌آموزان در اغلب پرسش‌های (عبارات) پرسشنامه، بالاتر از متوسط می‌باشد؛ بجز در چند پرسش که اغلب آنها در واقع، بعد بی‌انگیزشی را می‌سنجد و به‌طور طبیعی نمره آنها در مقیاس پایین بوده است. این پرسش‌ها با خطوط مقطع عمودی مشخص شده‌اند. و در محاسبه نمره کل مقیاس انگیزش تحصیلی، به‌عنوان پرسش‌های منفی منظور شده‌اند. در مجموع، میانگین نمره کل انگیزش تحصیلی گروه نمونه تحقیق $5,13$ با انحراف معیار $0/86$ بوده است که در یک طیف ۷ درجه‌ای، وضعیت انگیزشی بالاتر از متوسط را نشان می‌دهد و گویای آن است که نمونه مورد مطالعه از دانش‌آموزان متوسطه در این تحقیق، از سطح انگیزش نسبی برای مدرسه رفتن و تحصیل در دوره متوسطه برخوردارند.

چنانکه پیش از این اشاره شد مقیاس انگیزش تحصیلی در این تحقیق، سه بعد انگیزش درونی، انگیزش بیرونی و بی‌انگیزشی را شامل می‌شود. میانگین نمره کل گروه نمونه تحقیق در بعد انگیزش درونی ۴،۹ با انحراف معیار ۱،۰۶ بوده است با توجه به ۷ گزینه‌ای بودن مقیاس، این نمره نزدیک به یک انحراف معیار از حد متوسط (نمره ۴) بالاتر است. میانگین نمره آزمودنی‌ها در بعد انگیزش بیرونی نیز معادل ۵،۱۱ با انحراف معیار ۱،۰ به دست آمده این نمره هم بیش از یک انحراف معیار بالاتر از حد متوسط خود می‌باشد. از سوی دیگر، میانگین نمره آزمودنی‌ها در بعد بی‌انگیزشی ۲،۲۶ و انحراف معیار آن ۱،۴۳ بوده و نشان دهنده آن است که بیش از یک انحراف معیار پائین‌تر از نمره متوسط در این مقیاس است.

۱. برای یک شغل پر درآمد به دیپلم نیاز دارم.
۲. زیرا وقتی که چیز تازه‌ای یاد می‌گیرم احساس لذت و رضایت می‌کنم.
۳. چون فکر می‌کنم تحصیلات متوسطه آمادگی مرا برای شغلی که می‌خواهم انتخاب کنم، بیشتر می‌کند.
۴. چون واقعاً مدرسه رفتن را دوست دارم.
۵. صادقانه بگویم؛ خودم هم نمی‌دانم، واقعاً فکر می‌کنم دارم.
۶. به خاطر لذتی که در پیشرفت احساس می‌کنم.
۷. برای اینکه به خودم ثابت کنم می‌توانم دیپلم بگیرم.
۸. برای به دست آوردن شغلی که منزلت اجتماعی بالاتری داشته باشد.
۹. به خاطر لذت ناشی از کشف چیزهای تازه‌ای که قبلاً هرگز ندیده‌ام.
۱۰. چون واقعاً این امکان را به من می‌دهد تا بتوانم در زمینه مورد علاقه‌ام وارد بازار کار شوم.
۱۱. چون مدرسه رفتن برای من جنبه تفریح و سرگرمی دارد.
۱۲. قبلاً دلایل کافی برای مدرسه رفتن داشتیم؛ ولی حالا نسبت به ادامه آن تردید دارم.
۱۳. به خاطر لذتی که از رشد توانایی‌های خود به دست می‌آورم.
۱۶. چون به من کمک می‌کند تا مسیر شغلی آینده‌ام را بهتر انتخاب کنم.
۱۷. به خاطر لذتی که از بحث کردن با بعضی معلمین جذاب به دست می‌آورم.
۱۸. نمی‌دانم چرا مدرسه می‌روم و واقعاً علاقه‌ای به آن ندارم.
۱۹. چون زمانیکه درگیر انجام یک تکلیف درسی مشکل می‌شوم احساس رضایت می‌کنم.
۲۰. برای اینکه به خودم نشان دهم که یک فرد باهوش هستم.
۲۱. به خاطر اینکه بعداً درآمد بهتری داشته باشم.
۲۲. زیرا درس خواندن به من امکان می‌دهد تا به یادگیری موضوعات مورد علاقه‌ام ادامه دهم.
۲۳. چون معتقدم تحصیلات متوسطه کارایی شغلی مرا افزایش می‌دهد.
۲۴. به خاطر احساس "بسیار خوبی" که هنگام خواندن موضوعات متنوع و جالب که به من دست می‌دهد.
۲۵. نمی‌دانم، نمی‌توانم بفهمم در مدرسه چه کار می‌کنم.
۲۶. چون مدرسه به من این فرصت را می‌دهد که از طریق

۱۴. زیرا از موفقیت در مدرسه احساس با اهمیت بودن به من دست پیشرفت در تحصیلات، از خودم احساس رضایت کنم.

۲۷. چون می‌خواهم به خودم نشان دهم که می‌توانم در می‌دهد.

۱۵. به‌خاطر لذتی که از گسترش دانش خود، درباره موضوعات مورد علاقه‌ام به‌دست می‌آورم.

۲.۵. مقایسه نمره انگیزش تحصیلی پایه‌های دوم و سوم

به منظور یافتن پاسخی برای سؤال دوم تحقیق مبنی بر اینکه " آیا بین نمره انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم تفاوت معناداری وجود دارد؟ میانگین نمرات انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پایه دوم و سوم با کمک آزمون تی (T-Test) با یکدیگر مقایسه شد. نتایج آزمون تی، در جدول شماره یک درج شده است. چنانکه در این جدول مشاهده می‌شود، میانگین نمره کل انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پایه دوم (۵،۱۹) از میانگین نمره انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پایه سوم (۵،۰۷) بالاتر است و این تفاوت معنادار می‌باشد. ($P < 0,003$ و $T = 2,96$).

جدول ۱. نتایج آزمون تی برای مقایسه میانگین انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پایه دوم و سوم متوسطه

گروه‌ها	تعداد	میانگین نمره	انحراف معیار	مقدار T	df	سطح معنی‌داری
پایه دوم	۹۰۱	۵،۱۹	۰/۸۴	۲،۹۶	۱۷۵۵	۰،۰۰۳
پایه سوم	۸۸۲	۵،۰۷	۰/۸۷			

نمره کل انگیزش تحصیلی ترکیبی از سه بعد انگیزش درونی، انگیزش بیرونی و بی‌انگیزشی است. از این‌رو، مقایسه نمره دانش‌آموزان پایه دوم و سوم در هر یک از این ابعاد گویاتر خواهد بود. نتایج این مقایسه‌ها در جدول شماره ۲ آمده است. نگاهی به ارقام این جدول نشان می‌دهد که بین نمرات دو گروه در ابعاد انگیزش درونی و بیرونی تفاوت معنادار است اما در بعد بی‌انگیزشی تفاوت معناداری بین دو گروه مشاهده نمی‌شود.

جدول ۲. نتایج آزمون تی برای مقایسه میانگین ابعاد سه‌گانه انگیزش تحصیلی در بین دانش‌آموزان پایه

دوم و سوم متوسطه

ابعاد انگیزش	گروه‌ها	تعداد	میانگین نمره	انحراف معیار	مقدار T	df	سطح معنی‌داری
انگیزش	پایه دوم	۱۰۰۱	۴،۹۶	۱،۰۳	۲،۷۰	۲۰۱۰	۰/۰۰۷
درونی	پایه سوم	۱۰۱۱	۴،۸۳	۱،۱			
انگیزش	پایه دوم	۹۹۰	۵،۱۶	۰/۹۷	۲،۸۳	۱۹۶۹	۰/۰۰۵
بیرونی	پایه سوم	۹۸۱	۵،۰۳	۱،۰۲			
بی‌انگیزشی	پایه دوم	۱۱۰۹	۲،۲۷	۱،۴۸	٪۲	۲۲۰۶	۰/۹۸
	پایه سوم	۱۰۹۹	۲،۲۷	۱،۳۹			

یافته‌های یاد شده، نشان می‌دهد با افزایش پایه تحصیلی (گذشت زمان)، میزان انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه اندکی کاهش یافته است.

۳.۵. ضرایب همبستگی بین متغیرهای تحقیق

ضرایب همبستگی ساده بین متغیرهای تحقیق که از طریق محاسبه ضریب همبستگی پیرسون به‌دست آمده، در جدول شماره ۳ درج شده‌اند. اعداد داخل پرانتز تعداد آزمودنی‌ها را در هر تحلیل نشان می‌دهد و مقدار P نشان دهنده سطح معناداری ضریب محاسبه شده است. همان‌گونه که در این جدول مشاهده می‌شود، بین نمره مقیاس کلی

انگیزش تحصیلی و شاخص‌های وضعیت (اجتماعی-اقتصادی) خانوار شامل تحصیلات و منزلت شغلی پدر و تحصیلات مادر رابطه معناداری وجود نداشت؛ اما بین نمره انگیزش تحصیل و معدل درسی ضریب همبستگی $0/21$ ($P < 0,001$) به دست آمد. همچنین بین مقیاس انگیزش تحصیلی با متغیر دورنمای رشته تحصیلی ضریب همبستگی معادل $0/39$ ($P < 0,001$) و بین مقیاس انگیزش تحصیلی و متغیر جو عمومی مدرسه ضریب همبستگی معادل $0,09$ ($P < 0,001$) بوده است. رابطه معدل نمرات درسی با متغیر بی‌انگیزشی منفی و معنادار بوده $r = -0/19$ ، $P < 0,001$ که در جهت مورد انتظار است. همچنین رابطه معدل نمرات درسی با متغیر جو عمومی مدرسه، معنادار نبوده؛ اما با سایر متغیرها رابطه مثبت و معناداری دارد. متغیر دورنمای رشته تحصیلی با سایر متغیرها، به استثنای "منزلت شغلی پدر" دارای همبستگی معناداری می‌باشد. در این جدول بالاترین میزان همبستگی مربوط به رابطه دو متغیر تحصیلات پدر و تحصیلات مادر به میزان $0/71$ ($P < 0,001$) بوده است. رابطه دو بعد انگیزش درونی و بیرونی با یکدیگر، معادل $0/59$ ($P < 0,001$) است و این دو بعد، با بعد بی‌انگیزشی دارای رابطه منفی هستند. میزان همبستگی انگیزش درونی با معدل نمرات درسی معادل $0/21$ است ($P < 0,01$) است که بیشتر از همبستگی انگیزش بیرونی و معدل نمرات ($P < 0,001$, $r = 0/09$) می‌باشد.

جدول ۳. ماتریس ضرایب همبستگی بین متغیرهای تحقیق

متغیرها	معدل نمرات درسی	تحصیلات پدر	منزلت شغلی پدر	تحصیلات مادر	دورنمای رشته تحصیلی	جو عمومی مدرسه	بی‌انگیزشی درونی	انگیزش درونی
مقیاس انگیزش تحصیلی	$0/21$ (۱۵۵۶) $p = 0/001$	$-0/04$ (۱۷۹۲)	$-0/01$ (۱۷۱۰)	$-0/01$ (۱۷۹۸)	$0/39$ (۱۷۷۱) $p = 0/001$	$0,09$ (۱۷۷۴) $p = 0/001$	-	
انگیزش بیرونی	$0,09$ (۱۷۱۷) $p = 0/001$	$-0/03$ (۱۹۷۹) $p = 0/۲۶۲$	$-0/03$ (۱۸۸۹) $p = 0/۱۹۲$	$0,00$ (۱۹۸۶) $p = 0/۹۷۹$	$0/30$ (۱۹۵۶) $p = 0/001$	$-0/04$ (۱۹۵۸) $p = 0/۰۶۹$	$-0/21$ (۱۹۳۳) $p = 0/001$	$0/59$ (۱۸۴۷) $p = 0/001$
انگیزش درونی	$0/21$ (۱۷۵۴) $p = 0/001$	$-0/05$ (۲۰۱۹) $p = 0/۰۲۲$	$-0/02$ (۱۹۲۳) $p = 0/۵۱۲$	$-0/04$ (۲۰۲۵) $p = 0/۰۶۰$	$0/32$ (۱۹۹۴) $p = 0/001$	$0,09$ (۲۰۰۱) $p = 0/001$	$-0/30$ (۱۹۷۸) $p = 0/001$	
بی‌انگیزشی	$-0/19$ (۱۹۲۶) $p = 0/001$	$-0/01$ (۲۱۱۷)	$-0/04$ (۲۲۱۴)	$-0/04$ (۲۲۲۶)	$-0/32$ (۲۱۸۷) $p = 0/001$	$-0/08$ (۲۱۹۷) $p = 0/001$		
جو عمومی مدرسه	$-0/02$ (۲۰۸۲) $p = 0/۲۸۶$	$-0/06$ (۲۴۰۸) $p = 0/۰۰۲$	$-0/04$ (۲۲۹۱) $p = 0/۰۹۲$	$-0/06$ (۲۴۱۹) $p = 0/۰۰۶$	$0/13$ (۲۳۹۴) $p = 0/001$			
دورنمای رشته تحصیلی	$0/17$ (۲۰۷۳) $p = 0/001$	$0,06$ (۲۳۹۹) $p = 0/۰۰۷$	$0,00$ (۲۲۸۲) $p = 0/۹۰۱$	$0/10$ (۲۴۱۰) $p = 0/001$				
تحصیلات مادر	$-0/16$ (۲۱۰۸) $p = 0/001$	$0/71$ (۲۴۵۱) $p = 0/001$	$0/13$ (۲۳۲۷) $p = 0/001$					
منزلت شغلی پدر	$0,06$ (۲۰۲۷) $p = 0/۰۰۵$	$0/30$ (۲۳۱۷) $p = 0/001$						
تحصیلات پدر	$-0/14$ (۲۱۰۰) $p = 0/001$	-						

۵.۴. رگرسیون انگیزش تحصیلی

به منظور تعیین عواملی که در پیش‌بینی میزان انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه نقش دارند و جوابگویی به سؤال تحقیق، تحلیل رگرسیون میزان انگیزش تحصیلی به‌عنوان متغیر ملاک بر روی متغیرهای مستقل به‌عمل آمد.

در این تحلیل که به شیوه مرحله‌ای^۸ صورت گرفته است، متغیرهای پیش‌بینی عبارت بودند از:

۱. جو عمومی مدرسه که معرف چگونگی ارزیابی دانش‌آموزان از معلمان، مدیریت مدرسه و همکلاسان خود می‌باشد، میانگین نمره آزمودنی‌ها در متغیر جو عمومی مدرسه، برای کل آزمودنی‌ها ۳،۲ و انحراف معیار آن ۰/۸۰ بود. ۲. دورنمای رشته تحصیلی از لحاظ امکان دستیابی به شغل مناسب، ادامه تحصیل و تأمین مالی در آینده، میانگین نمره آزمودنی‌ها در مقیاس دورنمای رشته تحصیلی ۳،۸ و انحراف معیار آن ۰/۶۲ بود. ۳. میانگین تحصیلات پدر و مادر (تحصیلات والدین)، ۴. شغل پدر- منظور از شغل پدر منزلت شغلی پدر می‌باشد که براساس پژوهش‌های انجام شده قبلی (خیر، ۱۳۷۶، مقدس، ۱۳۷۴) به نمرات ۹ بخشی تبدیل شده و نمره ۱ پائین‌ترین شغل‌ها و نمره ۹ بالاترین شغل‌ها را از لحاظ منزلت اجتماعی نشان می‌دهد. ۵. پایه تحصیلی. ۶. جنسیت. ۷. معدل نمرات درسی که از سوی آزمودنی‌ها گزارش شده است.

این تحلیل با معیار $P < 0,05$ برای ورود متغیرها به معادله رگرسیون و $P < 0,10$ برای کنار گذاشتن متغیرهایی که با ورود متغیرهای جدید اعتبار خود را در پیش‌بینی متغیر ملاک، از دست می‌دهند؛ صورت گرفت. البته از چهار متغیری که وارد معادله شدند، هیچ کدام در مراحل بعد کنار گذاشته نشدند. از این‌رو، خلاصه نتایج مرحله آخر تحلیل در اینجا مورد بحث قرار می‌گیرد. این نتایج در جدول شماره ۴ درج شده‌اند.

از هشت متغیری که به‌عنوان متغیرهای پیش‌بینی انگیزش تحصیلی در نظر گرفته شدند، چهار متغیر به شرح جدول ۴ حضور معناداری ($P < 0,0001$) در معادله رگرسیون داشته‌اند. ضریب هم‌بستگی چندگانه بین این متغیرها و متغیر ملاک ۰/۴۵ بوده و مجذور این ضریب، یعنی ضریب تعیین معادل ۰/۲۰ بوده است. به عبارت دیگر، مجموعه متغیرهای یاد شده، ۲۰ درصد از واریانس انگیزش تحصیلی را تبیین می‌کنند. دورنمای رشته تحصیلی از دید دانش‌آموزان با ضریب $\beta = 0,33$ ، مهمترین عامل در پیش‌بینی انگیزش تحصیلی محسوب می‌شود. بعد از آن، جنسیت با ضریب $\beta = 0,17$ عامل مهم پیش‌بینی انگیزش تحصیلی است. به عبارت دیگر، دختران دارای انگیزه‌های تحصیلی بالاتری، نسبت به پسران هستند. همچنین معدل درسی نیز با ضریب $\beta = 0,10$ ، در این پیش‌بینی نقش معناداری دارد. متغیر پیش‌بینی دیگر تحصیلات والدین است که با وجود ضریب منفی $\beta = -0,07$ ، به هر حال در پیش‌بینی انگیزش تحصیلی نقش دارد؛ ولی به نظر می‌رسد، افرادی که از لحاظ سطح تحصیلات والدین که یکی از شاخص‌های اجتماعی- اقتصادی به حساب می‌آید، پائین‌تر هستند. انگیزه‌های تحصیلی قوی‌تری دارند؛ البته این نتیجه‌گیری جای تأمل دارد. ولی در هر صورت، در این معادله متغیر تحصیلات والدین بر متغیرهای دیگری همچون منزلت شغلی پدر، پیشی گرفته و جای این متغیرها را که معمولاً همبستگی زیادی با آن دارند، به خود اختصاص داده است.

متغیرهای پایه تحصیلی و فضای عمومی مدرسه نیز برای ورود به معادله رگرسیون از معیار سطح معناداری ۰,۰۵ $P <$ برخوردار نبوده‌اند، اگرچه متغیر فضای عمومی مدرسه بسیار به این حد نزدیک بوده است ($P = 0,0546$ ، $P = 1,92$).

جدول ۴. نتایج تحلیل رگرسیون انگیزش تحصیلی روی متغیرهای پیش‌بینی

آماره	ضرایب رگرسیون				F	R ²	MR	متغیرها
	۴	۳	۲	۱				
β				۰/۳۹	۲۴۶,۴۹	۰/۱۵۱	۰/۳۸۹	دور نمای رشته تحصیلی
T				۲۶,۶۳	۰/۰۰۰۰۱			
P				۰/۰۰۰۰۱				
β			۰/۲۱	۰/۳۳	۱۸۲,۱۹	۰/۱۹۰	۰/۴۳۶	جنسیت
T			۸,۶۵	۱۴,۱۲				
P			۰/۰۰۰۰۱	۰/۰۰۰۰۱	۰/۰۰۰۰۱			
β		۰,۰۹	۰/۱۷	۰/۳۳	۱۲۷,۱۱	۰/۱۹۷	۰/۴۴۴	معدل درسی
T		۳,۷۴	۶,۸۳	۱۳,۸۴				
P								

		۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۰۱	۰/۰۰۰۰۱	۰/۰۰۰۰۱			
β	-۰/۰۰۷	۰/۱۰	۰/۱۷	۰/۳۳	۹۸/۴۵	۰/۲۰۳	۰/۴۵۰	تحصیلات
T	۳۰/۲	۴/۱۵	۶/۷۲	۱۳/۴				والدین
P	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰۰۱	۰/۰۰۰۰۱	۰/۰۰۰۰۱	۰/۰۰۰۰۱			

۶. بحث و نتیجه‌گیری

در این بخش، ضمن مرور پرسش‌های تحقیق، نتایج بدست آمده مورد بحث قرار می‌گیرد. پرسش اول، چگونگی وضعیت انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه را، جویا می‌شود، همان‌گونه که در نمودار شماره یک نشان داده شد. میانگین نمره انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه در اغلب گویه‌های این مقیاس، بالاتر از حد متوسط (نمره ۴) بود. به‌عبارت دیگر، در یک طیف هفت‌گزینه‌ای میانگین نمره کل انگیزش تحصیلی گروه نمونه ۵/۱۳ با انحراف معیار ۰/۸۶ بوده و گویای آن است که شور و شوق تحصیل و کسب دانش در دانش‌آموزان ما، بالاتر از حد متوسط در این مقیاس است. وقتی که وارد ابعاد سه‌گانه انگیزش تحصیلی می‌شویم، ملاحظه می‌کنیم که میانگین نمره دانش‌آموزان متوسطه، در ابعاد انگیزش درونی (۴/۹) با انحراف معیار (۱/۰۶) و انگیزش بیرونی (۵/۱۱) با انحراف معیار (۱/۰) نزدیک به یکدیگر و بالاتر از متوسط است؛ بدین ترتیب، مشوق‌های بیرونی و درونی تقریباً به یک اندازه بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه تأثیر دارند. از سوی دیگر، در بعد بی‌انگیزشی میانگین نمره آزمودنی‌ها، ۲/۲۶ با انحراف معیار ۱/۴۳ بوده که پایین بودن این نمره، دلیلی دیگر بر تمایل دانش‌آموزان به فراگیری دانش است.

بنا به نتایج حاصل از این تحقیق (جدول ۱ و ۲)، به نظر می‌رسد میزان انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه در طول زمان، سیر نزولی را طی می‌کند. چنانکه دیدیم، میانگین نمره انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پایه سوم از پایه دوم کمتر بود و این تفاوت، مربوط به ابعاد انگیزش درونی و انگیزش بیرونی بود؛ اما در بعد بی‌انگیزشی تفاوتی وجود نداشت. از این‌رو، با توجه به اختلاف کم میانگین‌ها هر چند که میزان تفاوت زیاد نیست، در عین حال، به لحاظ آماری معنادار و هشدار دهنده است و باید علل آن در یک تحقیق مستقل بررسی شود.

البته این نتایج باید با احتیاط تلقی شود؛ زیرا بررسی تحولات انگیزش در طول زمان، روی یک گروه واحد، صورت نگرفته است؛ بلکه مقایسه بین دو پایه تحصیلی به شکل عرضی بوده. اما نتایج تحقیقات طولی قابل استناد، این یافته را تأیید می‌کند. به‌طور مثال، گاتفرید، فلمینگ و گاتفرید (۲۰۰۱)، ضمن یک مطالعه طولی، با بررسی انگیزش تحصیلی گروهی از دانش‌آموزان از مقطع ابتدایی تا متوسطه، دریافته‌اند که سطح میانگین انگیزش تحصیلی با افزایش سن کاهش می‌یابد. این محققان که انگیزش تحصیلی را، به تفکیک موضوع‌های درسی، مورد بررسی قرار داده‌اند؛ همچنین پی‌بردند که بیشترین کاهش انگیزشی در زمینه ریاضیات بوده و در علوم اجتماعی، تفاوت معناداری مشاهده نکردند. لومسدن (۱۹۹۴) نیز می‌گوید: "به تدریج که کودکان رشد می‌کنند؛ شور و شغف یادگیری در آنها رو به نقصان می‌گذارد. یادگیری، اغلب نوعی اجبار و جان‌کندن است تا شادمانی. بیش از یک چهارم دانش‌آموزان قبل از دانش‌آموختگی، مدرسه را ترک می‌کنند. عده زیادی نیز فقط حضور فیزیکی در کلاس دارند؛ در حالیکه فکرشان جای دیگر است. آنها نمی‌توانند، خود را کاملاً در تجربه یادگیری بیابند."

پرسش سوم تحقیق در غالب تحلیل رگرسیون انگیزش تحصیلی، روی منابع مربوط به این متغیرها مورد بررسی قرار گرفت. تحلیل رگرسیون انگیزش تحصیلی روی منابعی که در این زمینه مؤثر فرض شده‌اند، نشان داد که از بین عوامل فرضی، چهار عامل تأثیر معناداری در پیش‌بینی انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان دارند. این متغیرها، عبارت بودند از: دورنمای رشته تحصیلی در نظر دانش‌آموزان، جنسیت، معدل نمرات درسی و تحصیلات والدین. براین اساس، اینکه دورنمای رشته تحصیلی در نظر فرد چگونه است، یعنی تا چه حد تأمین‌کننده آینده و اهداف آنان از لحاظ امکان ادامه تحصیل، کسب شغل مناسب و تأمین مالی و موقعیت اجتماعی باشد، در میزان انگیزش تحصیلی آنان تأثیر دارد. از طرفی، چنانکه اشاره شد، میانگین انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان نمونه تحقیق بالاتر از حد متوسط آن است. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که دانش‌آموزان در شرایط فعلی که کشور با بحران‌های اقتصادی روبروست، هنوز هم دید

خوش‌بینانه‌ای نسبت به آینده و رشته تحصیلی خود دارند.

جنسیت نیز از عوامل تعیین‌کننده انگیزش تحصیلی به حساب می‌آید. به طوری که یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد، دختران نسبت به پسران از میزان انگیزش بالاتری برخوردارند. از سوی دیگر، انگیزش تحصیلی و عملکرد تحصیلی نیز با یکدیگر هم‌بسته هستند. اگورگلو و والبرگ^۹ (۱۹۷۹). به نقل از گیج و برلاینر ترجمه خوی‌نژاد و دیگران، (۴۷۶: ۱۳۷۴) در یک مرور تحقیقاتی، میانگین ضرایب همبستگی موجود را ۰/۳۴ گزارش کرده‌اند؛ همچنین معدل نمرات درسی نیز خود پیش‌بینی‌کننده انگیزش تحصیلی است. بدین ترتیب، دختران از لحاظ معدل نمرات درسی نیز برتری معناداری نسبت به پسران دارند.

این یافته با نتایج تحقیقات داخلی (بحرانی: ۱۳۷۲) و خارجی نیز هم‌خوانی دارد. راجرز و همکارانش (۱۹۹۸) در مقدمه مطالعه‌ای با عنوان "تفاوت‌های جنسی در سبک‌های انگیزشی" اشاره می‌کنند که در سال تحصیلی (۹۴-۱۹۹۳) طبق آمار رسمی در انگلیس، ۶۶ درصد دختران در مقابل ۴۹ درصد پسران، موفق به کسب نمره قبولی امتحان عمومی زبان انگلیسی، با نمرات الف تا ج شدند؛ در حالیکه تعداد شرکت‌کنندگان پسر در این امتحان، بیشتر بود. حتی در ریاضیات هم با اینکه دختران کمتر از پسران مبادرت به امتحان کرده بودند، میزان قبولی تقریباً یکسان بود (۴۶ درصد پسران و ۴۵ درصد دختران نمرات الف تا ج گرفتند). ایشان می‌افزایند طبق اطلاعات اداره آموزش و پرورش انگلیس، تفاوت‌های جنسی در زمینه دانش‌آموختگان دوره متوسطه مشهود است؛ به طوری که نگرانی‌های اخیر متوجه پیشرفت پایین پسران در مقایسه با دختران است. این محققان، از نتایج تحقیق خود دریافتند که دختران دارای این ویژگی هستند که بیشتر به یادگیری توجه می‌کنند و سعی می‌کنند فهم خود را از کاری که انجام می‌دهند توسعه دهند. از سوی دیگر، پسران به این جنبه تمایل دارند که بهتر از دیگران به نظر بیایند. آنان اضافه می‌کنند که ادبیات مربوط به تکلیف‌مداری و خود جهت‌بخشی حاکی از آن است که دختران در این زمینه‌ها از الگوهای انگیزشی برتری برخوردارند.

بعضی تحقیقات نیز به تفاوت نمره دختران و پسران در بعضی متغیرهای انگیزشی اشاره کرده‌اند و برتری پسران را نشان داده‌اند. مثلاً پوکی و بلومن‌فلد (۱۹۹۰) خودپنداری ریاضی پسران را بالاتر از دختران گزارش کرده‌اند. برخی نیز جنسیت را پیش‌بینی معناداری برای انگیزش تحصیلی نیافته‌اند (جگید: ۱۹۹۴).

برای تعیین نقش متغیر وضعیت (اجتماعی-اقتصادی) در پیش‌بینی انگیزش تحصیلی، چند شاخص در نظر گرفته شد که برای اندازه‌گیری این متغیر، معمول است. این شاخص‌ها، عبارت بودند از شغل پدر، تحصیلات پدر، شغل مادر و تحصیلات مادر. متغیر شغل مادر به دلیل واریانس کم آن کنار گذاشته شد؛ زیرا حدود ۹۰ درصد مادران خانه‌دار بودند، از بین شاخص‌های دیگر، تحصیلات پدر و مادر در این زمینه نقش دارند؛ البته چنانکه دیدیم تحصیلات پدر و مادر با یکدیگر هم‌بستگی بالایی داشتند ($r = 0/71$) و می‌دانیم که متغیرهایی که هم‌بستگی زیادی با هم دارند؛ در معادله رگرسیون جای یکدیگر را اشغال می‌کنند. به این دلیل، میانگین تحصیلات پدر و مادر بکار برده شد، اما انتظار می‌رفت شغل پدر بتواند در این زمینه ایفای نقش کند؛ ولی در عمل چنین نبود. از این‌رو، به‌نظر می‌رسد، در کشور ما برای تعیین وضعیت (اجتماعی-اقتصادی) خانواده هنوز شاخص قابل‌اتکایی وجود ندارد و کوشش محققان علوم اجتماعی و اقتصادی را می‌طلبد. به هر حال، به طوری که ملاحظه گردید ضریب بتای شاخص تحصیلات والدین در معادله رگرسیون منفی بود. به بیان روشن‌تر، با افزایش تحصیلات والدین، انگیزه‌های تحصیلی کاهش یافته است. اگر تحصیلات بیشتر والدین را معرف وضعیت اجتماعی-اقتصادی بالاتر بدانیم، آنگاه به این نتیجه می‌رسیم که وضعیت اجتماعی-اقتصادی با انگیزش تحصیلی رابطه عکس دارد که دلیل این رابطه بر ما پوشیده است و از نتایج این تحقیق نمی‌توان به این نکته پی برد. لذا مطالعه این رابطه و علل آن جهت بررسی مجدد پیشنهاد می‌شود.

یادداشت‌ها

1. Lepper
2. Spauling

6. Echelle De Motivation En Education
7. Eigen Valne

3. Mc Clelland	8. Stepwise
4. Self- Determination	9. Uguroglu And Walberg
5. Academic Motivation Scale	

منابع

الف: فارسی

- اسپالدینگ، ال. (۱۳۷۷). **انگیزش در کلاس درس**. ترجمه حسن یعقوبی و ایرج خوش‌خلق، تبریز: انتشارات دانشگاه تربیت معلم.
- اطهری راد، علاءالدین. (۱۳۷۱). *اصول و فنون ایجاد انگیزش در فراگیران*. **رشد تکنولوژی**، دوره هشتم، شماره ۵، ۸-۱۰.
- باقری، مسعود. (۱۳۷۱). *تأثیر انگیزش در پیشرفت تحصیلی*. **تربیت**، دوره هشتم، شماره ۴، ۲۶-۲۲.
- بحرانی، محمود. (۱۳۷۲). **بررسی رابطه انگیزش تحصیلی و عادات مطالعه گروهی از دانش‌آموزان متوسطه شیراز**. پایان‌نامه فوق‌لیسانس، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز.
- خیر، محمد. (۱۳۷۶). *بررسی رابطه شاخص‌های طبقه اجتماعی با پیشرفت تحصیلی در گروهی از دانش‌آموزان سال اول دبیرستان نظام جدید*. **مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز**، دوره دوازدهم، شماره دوم، ۷۷-۱۱۴.
- قاجارگر، مرتضی. (۱۳۷۳). **بررسی رابطه بین انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر و پسر دوره راهنمایی تحصیلی منطقه ۷ آموزش و پرورش در تهران**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- قاسمی پیر بلوطی، محمد. (۱۳۷۴). **بررسی رابطه پیشرفت تحصیلی با انگیزش و منبع کنترل در دانش‌آموزان سال سوم راهنمایی شهر کرد**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.
- گیج وبرلاینز. (۱۳۷۶). **روان‌شناسی تربیتی**، ترجمه علی اکبر سیف، تهران: انتشارات آگاه.
- مقدس، علی اصغر. (۱۳۷۴). *منزلت مشاغل در جامعه شهری ایران: مورد مطالعه شهر شیراز*. **مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز**، دوره دهم، شماره دوم، ۱۵-۱۴.
- منظری توکلی، علیرضا. (۱۳۷۵). **بررسی رابطه انگیزه پیشرفت، هسته کنترل و پیشرفت تحصیلی در بین دانش‌آموزان مقطع متوسطه**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شیراز.

ب: انگلیسی

- Ames, Carole A. (1990). *Motivation: What Teachers Need to Know*. **Teachers College Record**, 91, 3: 409-21.
- Ball, S. (1977). **Motivation in Education**. New York: Academic Press.
- Brophy, Jere. (1986). **On Motivating Students**. Institute for Research on Teaching, Michigan State University, Ed 276 724.
- Deci, E. Schwartz, A. Sheinman, L. And Ryan, R. (1981). *An Instrument to Assess Adults Orientations Toward Control Versus Autonomy With Children: Reflections on Intrinsic Motivation And Perceived Competence*. **Journal of Educational Psychology**, Vol. 73, 642-50.
- Deci, E. and Ryan, R. (1985). **Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior**, New York: Plenum Press.
- Entwistle, N. (1988). *Motivation and Learning Strategies*. **Educational and Child Psychology**, vol.5(3), 5-20.

Gotfried A. E. Fleming I. S. and Gottfried A.W. (2001). *Continuity of Academic Intrinsic Motivation from Childhood Through Late Adolescence: A Longitudinal Study*, **Journal of Educational Psychology**, 93 (1), 3-13.

Jegede Josph O. (1994). *Influence of Motivation and Gender on Secondary School Students' Academic Performance in Nigeria*. **The Journal of Social Psychology**, 134 (5), 695- 697.

Lepper, M. R. (1988). *Motivational Consideration in the Study of Instruction*. **Cognition And Instruction**, 5 (4), 289-309.

Line, N. (1978). **Foundations of Social Research**, New York: Mc Graw Hill, Inc.

Lumsden L. S. (1994). *Student Motivation to Learn*. **An Eric Full-Text**, Eric-No: Ed 370200.

Marshall, Hermine H. (1987). *Motivational Strategies of Three Fifth-Grade Teachers*. **The Elementary School Journal**, 88, 2: 135-50, Ej 362 747.

Pokey, P. and Blumenfeld, Ph. (1990). *Predicting Achievement Early and Late in the Semester; The Role of Motivation and Use of Learning Strategies*. **Journal of Educational Psychology**, 82(1), 41-50.

Raffini, J. (1993). *Student Motivation to Learn*. **A Full Text of Eric**, Eric-No. Ed 370200.

Rogers C. G, Galloway D. Armstrong D. and Leo E. (1998). *Gender Differences in Motivational Style: A Comparison of Measures and Curriculum Area*. **British Journal of Educational Psychology**, 68, 189-202.